

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrť leta 60 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrť leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserter) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 28. junija 1895.

Politiški oddelek.

Staro in novo ministerstvo.

Odstopilo je torej koalicijsko ministerstvo, ko ni moglo izvršiti nobene prevzete naloge. Z ministerstvom je pa ob enem razpala nenaravna zveza, koalicija. Windischgrätzovo ministerstvo se je hudo držalo svojih portfeljev. Da prevzete naloge ne bode moglo izvršiti, je že davno bilo gotovo. Vzlic temu pa ministri niso mislili na odstop, dokler jih niso postavili prav pred vrata.

Ministerstvo Windischgrätzovo je prišlo na krmilo, ko je grof Hohenwart s svojim znamenitim govorom dne 24. oktobra 1893. vrgel Taaffejevo vlado. Ta govor so tedaj konservativni in liberalni listi zmatrali za kvintessenco državniške modrosti. Mi tedaj nismo našli v tem govoru nobene državniške modrosti, temveč iz njega je vel fevdalni duh, ki se boji vsakega razširjenja političnih pravic na nižje sloje prebivalstva. Ta duh je v parlamentarni dobi napravil v Avstriji že mnogo zmešnjave. Spominjamo se, da je grof Clam Martinic se čutil razžaljenega, da so ga izbrali za perovodjo državnemu zboru in je vsled tega sprožil češko državno pravo in češke poslance spravil iz državnega zbora. Dolgo se je mislilo, da so fevdalci varuhi pravic slovanskih narodov, a zadnja leta se je pokazalo, da to ni bila resnica. Češko državno pravo so takoj popustili, ko so jeli Mladočehi zahtevati, da se tako uresniči, da bode v prid vsemu češkemu narodu, ne pa le veleposestnikom. Še jasneje se je pokazalo to pri volilni reformi. Taaffejev volilni načrt bi bil Slovane v Avstriji pripravil do naravne večine, a temu so se uprli fevdalci z grofom Hohenwartom na čelu. Tako so izpodkopali Slovanom ugodno volilno reformo zaradi njih stanovskih koristij.

Hitro se je grof Hohenwart sporazumel s Plenerjem, Jaworskim in Coroninijem in osnovala se je v štirih dneh koalicija. Taaffe je odstopil in prišel je Windischgrätz. Prav za prav so pa gospodje že poprej bili izve-

deli iz ministerstva, kaj namerava Taaffe in so se že bili domenili, da spravijo na krmilo kneza Windischgrätz, o katerem je bilo znano, da ni prijazen nižjim slojem prebivalstva. Dne 4. novembra je Windischgrätz prevzel sestavo vlade in čez osem dnij je novo vlado že objavil uradni list. V novem ministerstvu zastopane so bile tri stranke.

Dne 23. novembra je ministerstvo stopilo z znano izjavo pred zbornico, v kateri je obetala odkritost in resnico v javnem življenji, popolno priznanje parlamentarnih institucij, pospeševanje gospodarskih koristij, močno upravo, odločen upor proti mir in javno blaginjo motečim življenjem. Kot glavno nalogo je pa vlada proglasila volilno reformo na podlagi zastopstev koristij z znatno razširjavo volilne pravice, zlasti na delavce. Pri tem se pa mora varovati sedanjí politični vpliv kmetskega in meščanskega stanu. Politična, verska in narodna vprašanja se pa odlože do končanja volilne reforme.

Nekateri politični krogi so z velikim veseljem pozdravili novo vlado. Naudušenje pa ni trajalo dolgo. Kmalu se je videlo, da novi ministri se niti zavedli niso, kako težavno nalogo so prevzeli.

Vlada se ni upala izdelati sama nobenega načrta za volilno reformo, da ne zadene ob upor, kakor je Taaffejeva. Obljubo, da bode odkrito postopala, je kmalu pozabila. Začela so se tajna pogajanja z vodjami strank, katerih plod so bila načela, po kateri bi se volilna reforma izvršila. Jedva so ta načela javnost zagledala, že so koalirane stranke našle na njih toliko nedostatkov, da so se bila pokopala. Pri tem so pa koalirane stranke pokazale tako nasprotné nazore, da bi bil moral knez Windischgrätz spoznati, da prevzete naloge ne bode izpolniti mogel. Da je kavalirski ravnal, bi bil že tedaj moral dati ostavko.

Tega pa vlada ni storila. Nadejala se pač ni, da bi volilno reformo izvršila, a njen namen je bil stvar zavleči, da se bodo nove volitve za državni zbor vršile še po sedanjem volilnem redu. Da je Windischgrätz precej dal ostavko, ko je videl, da se mu poskus mora pone-

srečiti, bi bila kaka druga sposobnejša vlada še našla časa, da izvede volilno reformo, poiskavši si drugačno večino, a sedaj je pa skoro prepozno.

Vlada je izročila stvar odseku, ki jo je pa zopet izročil pododseku, kateri je pa tajno se posvetoval in naposled nekaj načrt za volilno reformo sestavil, ki zopet ni nikomur ugajal. Poseben znak vlade odkritosti je bil, da se je pod njo vse tako tajno delalo, kakor še nikdar poprej. To je mnogo krivo nevspehov.

Posebno značilno za vlado odkritosrčnosti je tudi to, da je Plener s pomočjo davčne reforme skušal zavratno pripraviti petakarje ob volilno pravico.

Ko so se ponesrečili tako vsi poskusi glede volilne reforme, je koalicija se morala razdreti. Za pretvezo se je porabila celjska gimnazija. Ker že o tej gimnaziji govorimo, moramo nekaj le omeniti, kar je jako značilno za slovenske koalirance. Splošno se je mislilo, da so nekateri slovenski poslanci vstopili v koalicijo, ker se jim je obljubilo dvojezično gimnazijo v Celji. Toda te dni se je pojasnilo, da to ni res. G. Klun sam je v budgetnem odseku priznal, da druge stranke Slovincem niso ničesa obljubile, da je samo v konservativnem klubu bilo o tem govorjenje. Stopili so torej v koalicijo, ne da bi se bilo jim kaj obljubilo v narodnem oziru, kar bi bilo vezalo druge stranke. Pokopali so za Slovence ugodno volilno reformo, ne da bi se bili le kako drugo trohico za Slovence zagotovili. To je jako značilno in vredno da se zapomni sedaj, ko se toliko govori, kako so ti poslanci odločno branili gimnazijo v Celji. Še celo tedaj se jim ni zdelo potrebno v tem oziru napraviti popolne jasnosti, ko je vlada bila izjavila, da se imajo odložiti narodna vprašanja, če tudi je bila ta izjava naperjena naravnost proti Slovanom.

Slovani nimamo nobenega povoda, žalovati za Windischgrätzovo vlado, naj pride kar koli. Pod njo nismo prav ničesa dosegli. Naša narodna bilanca je pod to vlado bila popolnoma pasivna. Še tisto se ni moglo izvršiti, kar je že pod prejšnjo vlado bilo nam zagotovljeno in sklenjeno. Taki stvari sta dvojezična gimnazija v Celji in dvojezični napisi pri uradih na Primorskem. Ta vlada je bila tako odvisna od Nemcev, da ni mogla ničesa za Slovence storiti, ko bi bila tudi hotela. Sicer jej je manjkalo dobre volje. Le predobro znano je, kako je vlada po ministru Wurmbrandu samem štajarski deželni zbor nahujskala proti dvojezični gimnaziji v Celji. V svoji odkritosti je po enem ministru nam obetala gimnazijo, po drugem pa rovala proti njej.

Poslovanje je prevzelo novo začasno ministerstvo. Pri svojem nastopu je izjavilo, da je njega naloga jedino tako dolgo posle voditi, da se sestavi definitivna vlada. Pred vsem bode gledala, zagotoviti redni tek v državnem gospodarstvu. Ta izjava nove vlade se pač glasi kot nekaka graja odstopivšemu ministerstvu zlasti pl. Plenerju, ker ni znal si zagotoviti reda v državnem gospodarstvu. Polovica leta poteka, pa še državni proračun ni rešen.

O novih ministrih ni dosti znanega, kajti so sam uradniki, ki se doslej niso dosti pečali s politiko.

Predsednik ministerskemu svetu in minister notranjih stvari je grof Kielmansegg, ki je dosedaj bil dolenjeavstrijski namestnik. On je v 49. letu in je bil rojen v Hanovru. Njegova rodbina je protestantska in se je po izgnanji hanoveranskega kralja naselila v Avstriji. Kielmansegg je začel svojo vladno kariero v dolenjeavstrijskem namestništvu. Potem je bil nekaj časa okrajni glavar v Sechshausu, vladni svetnik v Črnovicah in dvorni svetnik v Celovci. Na to je bil poklican kot dvorni svetnik v ministerstvo notranjih stvari, postal sekcijski načelnik in 1889. leta bil imenovan dolenjeavstrijskim namestnikom. V dolenjeavstrijskem deželnem zboru se je pokazal za dobrega govornika. Oženjen je z rusko grofinjo Anastazijo Lebedev. Liberalci so precej zadovoljni z njim, ker upajo, da bode odločneje stopil na prste protisemitom, nego je Windischgrätz. Pomenljivo je vsekako, da je protestant postal načelnik ministerskemu svetu kmalu po znani aferi z nuncijem Agliardijem.

Finančnim ministrom je imenovan dosedanji sekcijski načelnik v finančnem ministerstvu Böhm-Bawerk. On je sedaj v 45. letu. Služboval je nekaj časa v finančnem ministerstvu. Leta 1884. je prišel za rednega profesorja na vseučilišče v Inomostu. Spisal je več dobrih narodno-gospodarskih razprav. Leta 1889. je prišel zopet v ministerstvo. On je sestavil po najnovejših nazorih znani Steinbachov davčni načrt. Sploh je novi finančni minister jako nadarjen mož. Posebno pomenljivo je to, da se je Plenerju takoj imenoval naslednik, dočim so se štiri druga ministerstva prepustila vodstvu dotičnih sekcijskih načelnikov. S tem se je nekako Plenerju namignilo, da se nanj več ne računa. Govori se, da se Plener misli umakniti zaradi tega vsemu javnemu delovanju.

Kmetijsko ministerstvo bode začasno vodil sekcijski načelnik dr. Ferdinand pl. Blumfeld. Rojen je 1836. leta v Mariboru in je študiral na Terezijanski akademiji, potem pa vstopil k dunajskemu deželnemu sodišču. Od tod je prišel za malo časa k finančni prokuraturi, odtod pa v trgovinsko ministerstvo. Po osnovi poljedelskega ministerstva je vstopil v to ministerstvo in je že osem let sekcijski načelnik. Hvalijo ga, da je jako izveden in marljiv uradnik.

Dr. Henrik vitez Wittek bode začasno vodil trgovsko ministerstvo. Rojen je 1844. leta na Dunaji in slušbuje od 1868. leta v trgovinskem ministerstvu. Pred Baquehemom je nekaj časa tudi že vodil trgovsko ministerstvo. Kot sekcijski načelnik je vedno imel velik vpliv. On je velik prijatelj podržavljenja železnic.

Vodja učnega ministerstva sekcijski načelnik dr. Eduard Rittner je 1843. leta rojen v Husiatynu v Galiciji. Bil je profesor cerkvenega prava v Levovu. Bil je svoj čas državni poslanec in član poljskega kluba. Leta 1885. ga je Gauč poklical v učno ministerstvo. Pomenljivo je vsekako, da se je vodstvo učnega ministerstva

zopet izročilo Poljaku, ki torej ničesa ne zgube na svojem vplivu.

Dr. Karl Krall vitez Krallenburg, je rojen Dunajčan in ima na Dunaji hišo, katero je podedoval za svojim očetom. On ima sedaj 66 let. Služboval je pri sodiščih, potem je pa vstopil v pravosodno ministerstvo. Znan je kot dober jurist in so mnogi večji načrti zakonov njegovo delo.

Ministra Jaworski in Welsersheimb sta pa ostala. Prvi je minister za Galicijo, drugi pa minister za domobranstvo. Njiju se občna politika ni toliko tikala in se zatorej ni bilo jima treba umakniti.

V Avstriji smo že jedenkrat imeli tako začasno ministerstvo, namreč po odstopu Hohenwartovem. Vodili so tudi razna ministerstva sekcijski načelniki. Obdržalo se je bilo le jeden mesec. Morda tudi sedanjemu ministerstvu ne bodo daljši dnevi dani. Kadar se zopet osnuje nova večina, iz katere lahko izide nova parlamentarna vlada, pa bode dopolnil Kielmansegg svojo nalogo in zopet prevzame dolenjeavstrijsko namestništvo. Kaka bode nova vlada, se še danes ne ve, a marsikaj kaže, da v njej levica ne bode zastopana, posebno v tem slučaju ne, ako se bode našla pot, po kateri bi se Mladočehi pridobili za novo vladno večino. Prvi koraki so se v tem že storili v veliko jezo zedinjene levico, ki se je že domišljala, da brez nje ni Avstriji mogoča nobena vlada.

Politični pregled.

Delegacijski diner. — V soboto je bil prvi delegacijski diner, pri katerem je bilo polovico ogerskih in polovico avstrijskih delegatov. Cesar je več delegatov nagovoril. Delegata Biankinija je vprašal, če ima dosti dela. Delegat mu je odgovoril, da se trudi, da stori za narod hrvaški, kolikor je mogoče. Na kar je cesar opomnil, da je to hvale vredno, kajti Hrvatje so bili vedno udani cesarski rodbini. Biankini je odgovoril, da to potrjuje zgodovina, da pa tudi zmiraj tako ostane. Precej dolgo je cesar govoril z poslancem Russom o razmerah v zbornici poslancev in mu naglašal, da se mora hitro rešiti državni proračun. Nadalje je s tem delegatom, ki je rojen v Ljubljani in se je v državnem zboru tudi jako zanimal za Ljubljano, po potresu poškodovano, cesar se pogovarjal o ljubljanskem potresu in omenil, da je v Ljubljani našel vse večje poškodbe, nego je pričakoval.

Delegaciji. — V letošnji delegaciji se je opazilo, da so Mladočehi nekoliko zmernejši postali. To pa ne ugaja levici in dr. Russ je očitno izjavil svojo bojazen, da Mladočehi postanejo vladna stranka. Sploh je ta nemški govornik jako nepolitično govoril. Mej drugim je rekel, da na Češkem mora jeden narod biti nezadovoljen, naj so že Nemci ali pa Čehi. Ker so pa Nemci važnejši faktor, mora vlada gledati, da njiju zadovolji. Dr. Herold mu je pa dobro odgovoril, da dobra politika je jedino ta, če se zadovoljita obe narodnosti. Heroldov govor je ugajal vsem strankam na desnici in celo grof Hohenwart mu je častital. Iz tega in nekaterih drugih znamenj se da sklepati, da se bode poskušalo Mladočehe dobiti za novo državnozborsko večino, da ne bode treba moledovati levičarjev za pomoč. To bi bilo vsekako mogoče, a potem bi za volilno reformo morali izbrati kak načrt, za katerega ni treba dvetretjinske večine, recimo Taafejevega.

Državni zbor je rešil začasni budget in so zanj glasovale skoro vse stranke. Jedino Mladočehi so glasovali proti

začasnemu budgetu, češ, da se začasna vlada drži centralizma. Nam se zdi, da so Mladočehi tu storili veliko napako, ker s tem le ovire delajo sestavi nove večine brez zedinjene levice.

— Državni zbor je rešil tudi predlog za podporo Ljubljani in sklenil resolucijo, da se poleg brezobrestnih posojil naj dajo tudi 3 % posojila. Ministerski predsednik je obljubil se na to ozirati.

Obstrukcija. — Nemški nacijonalci hočejo poskusiti z obstrukcijo preprečiti dvojezično gimnazijo v Celji. Ko bode vsprejeta ta točka, hočejo nemški nacijonalci zahtevati pri proračunski debati pred vsakim glasovanjem, da se za 10 minut seja pretrga. Na ta način mislijo preprečiti rešenje državnega proračuna. Nemških nacijonalcev je pa le 18 v zbornici in za tak predlog jih je treba 20. Karakteristično je, da liberalna „Bohemia“ že obeta nacijonalcem, da jih bode že podpiralo nekaj liberalcev pri obstrukciji. Nedavno še ni mogla levica dovolj zabavljati zaradi obstrukcije proti Mladočehom, sedaj se je že hoče sama posluževati. Morda liberalci že obupujejo, da bi prišli v vladno večino?

Nemški konservativci. Nemška konservativna ali klerikalna stranka se je hudo zamerila štajarskim liberalcem pri „Tagespošti“, ker ni glasovala proti celjski gimnaziji in je tako razrušila koalicijo. Graški list graja nemške nacijonalce, da se pajdašijo s klerikalci, ki so največji sovražniki nemškega naroda. Ta jeza „Tagespoština“ je pač neopravičena. Nemški konservativci so že bili porabili ves svoj vpliv proti celjski gimnaziji, vsaj štajarski. V deželnem zboru so bili glasovali za dotično resolucijo, tudi v državnozborskem klubu so delali zgago. Tudi bi v državnem zboru bili glasovali zoper dvojezično gimnazijo v Celji, da bi se bila dala s tem rešiti koalicija. Če je pa liberalna stranka glede volilne reforme zahtevala stvari, katerih konservativci niso mogli privoliti, potem se pač jim ne more dovoliti, če so pustili levico na cedilu. Slovenci bi bili prisiljeni s Hohenwartom vred izstopiti iz konservativnega kluba, da so nemški konservativci glasovali proti celjski gimnaziji in s tem bi se bila stranka razrušila. Tega pa liberalci pač ne smejo od konservativcev zahtevati, da bi se jim na ljubo uničili. Drugače bi bilo, ko bi liberalci bili podpirali zadostno v družih stvareh konservativce, da bi ti v liberalni stranki dobili nadomestilo za zgubo Hohenwarta in Slovencev.

Občni zbor »Edinosti«. — V nedeljo je bil v Trstu občni zbor političnega društva „Edinost“. Udeležba je bila slaba in se je zlasti opazilo, da se inteligenca društvu odteguje. Na shodu se je pa opazoval že nekak razkol mej tržaškimi Slovenci. Posebno nekateri niso zadovoljni s poslanci in so se izpodtikali nad tem, da jih ni na shodu. Zahtevali so, naj se skliče izredni občni zbor, na katerem bodo poročali tudi poslanci. Tudi sedanjí odbor mnogim ne ugaja, in sploh so želeli več prememb, s katerimi pa niso upali prav dan. Le hoteli so, da se volitev društvenega odbora do izrednega zbora odloži, in do tedaj izvoli neki odbor, ki bi ugibal, kako bi se dalo društvo povzdigniti. Nezadovoljneži so pa s svojimi zahtevami ostali v manjšini in volil se je prejšnji odbor. Videlo se je pa pri tem zboru, da so razmere tržaških Slovencev jako žalostne.

Nemčija. — Minoli teden se je najslovesneje ob navzočnosti cesarjevi in zastopstvu vojnih ladij vseh držav otvoril prekop mej Severnim in Baltiškim morjem. Celo Francija je bila pri slavnosti zastopana. Poveljstvo avstrijskih vojnih ladij je imel nadvojvoda Štefan. V posebni cesarski listini, ki se je pri slavnosti prečitala, se omenja, da se je delo pričelo še pod Viljemom I. Temeljni kamen se je položil l. 1887. Prekop dokazuje nemško marljivost in vztrajnost. Posebno se povdarja, da je ves čas, ko se je delal prekop, vladal mir. Omenja se dalje važnost prekopa za vojno in trgovinsko brodovje, izraža veselje, da so se druge velevalsti vdeležile slavnega otvorjenja, in nado, da se ohrani mir. Prekop so krstili za cesarja Vi-